

MISIR ÜNİVERSİTELERİNDE TÜRKOLOJİ ÇALIŞMALARI

Abdulmecit İSLAMOĞLU *

Özet

Mısır Üniversitelerinde Türkoloji Çalışmaları

Mısır üniversitelerinde Türkoloji ile ilgili çalışmalar, genel anlamda Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalları bünyesinde yürütülmektedir. Muhtevaları göz önünde bulundurulduğunda, çalışmaların dil ve edebiyatla sınırlı olmadıkları; Türk tarihi, folkloru, sanatı hatta siyasetinin, bu bölümlerde görev yapan Mısırlı akademisyenlerin üzerinde çalıştıkları ilgi alanları olduğu görülmektedir. Bu makalede Mısır üniversiteleri Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dallarındaki öğretim faaliyetleri ve ders içerikleri hakkındaki bilgilerin yanında, bu bölümlerde yapılan yüksek lisans ve doktora tezlerinin bir listesi verilmiştir. İlgili anabilim dallarında görev yapan öğretim elemanlarının Türkoloji'ye dâir kitap, makale, çeviri vb. çalışmalarının listesi bağlı oldukları üniversitelere göre ayrı ayrı sunulmuştur. Yapılan çalışmaların, şahıs, muhteva ve dönem itibarıyla değerlendirmesi sonuç kısmında yer almıştır.

Anahtar kelimeler: Mısır üniversiteleri, Türk dili ve edebiyatı, Türkoloji.

Abstract

Turkish Studies in Egyptian Universities

Turkish studies in Egyptian universities have been generally carried on in the Departments of Turkish Language and Literature. Considering their contents, one can say that these studies are not confined to Turkish language and literature, extending to Turkish history, Turkish folklore, Turkish arts and even Turkish politics. In this article, I will describe the teaching activities as well as the curricula and syllabuses in these departments and give a list of the masters and doctoral theses prepared there. The studies of the scholars working in these departments shall be listed according to their institutions. In the end, I will assess these studies in terms of their authors, contents, and periods.

Key words: Egyptian Universities, Turkish Language and Literature, Turkish studies.

---

* Dr., Ankara Ü. İlahiyat Fakültesi

Giriş

Mısır'daki Türk varlığı 9. yüzyılda Tolunoğulları (868-905) ile başlamış, 14. yüzyılda Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi (1517 M.) ile yeni bir boyut kazanmıştır. Mısır'ın Osmanlı Devleti'nin yönetiminde bulunduğu bu dönemde, İslâm ortak paydasında buluşan bu iki millet, artık idarî, malî, sosyal ve askerî alanlarda da birlikteliğe kavuşmuştur. Bunun bir sonucu olarak da Osmanlı Türkününün Mısır'da bıraktığı maddî ve manevî kültürün izleri, ülkedeki varlığını hâlâ korumaktadır. Osmanlı'nın -özellikle Kahire'de- yaptırdığı ve günümüzde de çoğu ayakta duran câmi, medrese, tekke, saray, han, hamam, sebil vb. eserler¹ Kuzey Afrika'ya götürülen medeniyetin, imar faaliyetlerinin canlı şahitleridir.

Mısır'daki Osmanlı-Türk tesiri, Mehmed Ali Paşa'nın Mısır valiliğine atanmasıyla başlayan (1805) ve sülalesinin 1952'ye kadar yönetimde kalmasıyla devam eden süreçte, önceki döneme (1517-1804) nisbetle daha yoğun bir şekilde görülür. Yemek kültüründen, giyim-kuşama, musikî ve sanata kadar hayatın her alanında görülen bu etkileşimin sonucunda ortaya çıkan sentez, Osmanlı-Türk versiyonunun yanında, Osmanlı-Mısır versiyonunun doğmasına yol açmıştır.² Söz konusu etkileşim, halkların birlikte yaşamasıyla da perçinlenmiştir. Farklı bölgelerden Mısır'a göç eden Türkler beraberlerinde âdet, gelenek ve göreneklerini de getirmişlerdir. Akrabalık ilişkileriyle kurulan yakınlıklar, maddî ve manevî ortak paydalarda buluşmayla sonuçlanmıştır.

Türkçe kitap basımında çok önemli bir yere sahip olan Bulak Matbaası'na³ ev sahipliği yapan Mısır, günümüzde de önemli sayıda Türkçe yazma eserlerin bulunduğu Milli Kütüphane⁴, Kahire Üniversitesi Merkez Kütüphanesi ve

- 1 Osmanlı döneminde -1517'den 1805 yılına kadar- Kahire'de inşa edilen eserler hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Muhammed Ebü'l-Amayim, *Âsâru'l-Kâhireti'l-İslâmiyye fi'l-Asri'l-Osmânî*, edit.: E. İhsanoğlu, IRCICA, İstanbul 2003. Mısır'daki Türk varlığının önemli delillerinden birisi de bu eserlerdeki Türkçe kitâbelerdir. Bu konuya dâir yapılmış bir çalışma için bk. Mehmet Akkuş, "Kahire'deki Osmanlı Dönemi Eserlerinde Türkçe Manzum Kitâbeler", *Vakıflar Dergisi*, Ankara 1991, sayı: XXXII, ss. 383-419.
- 2 Ekmeleddin İhsanoğlu, *Mısır'da Türkler ve Kültürel Mirasları*, IRCICA, İstanbul 2006, s. XIX. "Mehmed Ali Paşa'dan Günümüze Basılı Türk Kültürü Bibliyografyası ve Bir Değerlendirme" alt başlığını taşıyan bu eser, Osmanlı-Mısır versiyonunun nasıl oluştuğunu ve bu kültürün ürünlerinin ve tesirlerinin günümüze kadar nasıl geldiğini ortaya koyması açısından önem arz etmektedir.
- 3 Bulak Matbaası hakkında geniş bilgi için bk. Ebu'l-Fütüh Rıdvân, *Târîhu Matbaat Bulak*, el-Matbaatü'l-Emîriyye, Kahire 1953.
- 4 Milli Kütüphane'de bulunan Türkçe el yazması eserlerin beş ciltlik katalogu için bk. *Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Katalogu*, The General Egyptian Book Organization, (I-V),

muhtelif üniversitelerin kütüphaneleri⁵, Mısır Milli Arşivi'nde bulunan belge, ferman vb. ile Türk dili, edebiyatı, tarihi, kültür ve sanatı adına önemli merkezlerden biri olma özelliğini korumaktadır.

Biz bu makalemizde yukarıda özetle anlatmaya çalıştığımız, Türkler ile Mısırlılar arasında yüzyıllar boyunca meydana gelen bu sosyal ve kültürel etkileşimin bir devamı niteliğinde gördüğümüz, Mısır üniversitelerinde yapılan Türkoloji çalışmaları hakkında bilgi vereceğiz.

Mısır üniversitelerindeki Türkçe öğretiminin 1920'lerde başladığı bilinmektedir. Nitekim Mehmet Âkif Ersoy da Mısır'da bulunduğu yıllarda⁶ Kahire Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Türkçe dersleri vermiştir. Ancak Türk Dilinin daha sistemli bir şekilde öğretilmesi, Ayn Şems Üniversitesi bünyesinde Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nın açılmasıyla gerçekleşmiştir. Edebiyat Fakültesi'nde kurulan Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, öncelikle Farsça ve İbranice olmak üzere iki şubeye ayrılmış; 1954'te Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nın açılmasıyla da ilk öğrencilerini kabul etmeye başlamıştır. Bu bölümdeki eğitim faaliyetleri önceleri Ezher Üniversitesi öğretim elemanları tarafından yerine getirilirken, 1960'larda bölüm, mezunlarını vermeye başlamış; Türk Dili'nin gelecekteki hocaları, bu ilk mezunlar arasından seçilen asistanlar olmuştur.

Ayn Şems Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nın, Mısır'da alanındaki en eski bölüm olmasının yanında ülkedeki diğer bölümlerden ayrılan başka bir yönü daha vardır. Genel anlamda Mısır üniversitelerindeki Türk Dili öğrencileri, Doğu Dilleri üst şemsiyesi altında iki yıl genel dersler görmekte, son iki yıl ise Türk Dili alanında öğrenim görmektedirler. Ayn Şems Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı'na alınan öğrencilere ise, birinci sınıfta Doğu dillerine dâir gördükleri genel derslerden sonra, dördüncü sınıfa, yani mezun oluncaya kadar Türk dili ve edebiyatına dâir derslere devam mecburiyeti getirilmiştir. Bu nedenledir ki, Ayn Şems Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Mısır'daki diğer Türk Dillerine nazaran en büyük bölüm/ana bölüm anlamında "ümmü'l-aksâm" adıyla anılmaktadır.

Kahire 1987-1997.

- 5 Özellikle el-Ezher ve Ayn Şems üniversitelerinin kütüphanelerinde, katalog çalışmaları henüz tamamlanmamış pek çok Türkçe el yazması bulunmaktadır.
- 6 Mehmed Akif, 1923 ve 1924 yıllarının kış aylarını Kahire'de geçirmiş; 1925 yılı sonundan itibaren ise temelli olarak Mısır'a gitmeye karar vermiş ve hastalanarak Türkiye'ye döneceği 17 Haziran 1936 tarihine kadar orada kalmıştır. Bk. Mehmed Akif Ersoy, *Safahat*, haz.: M. Ertuğrul Düzdağ, TDV Yay., Ankara 2009, s. 35.

Eğitimlerini Mısır üniversitelerinde tamamlayarak bu bölümlerde hizmet edenlerin yanında, Türkiye-Mısır arasındaki ikili anlaşmalar neticesinde Mısır'dan doktora yapmak üzere Türkiye'ye gelen ve akademik çalışmalarını tamamlayarak yurtlarına dönenlerin Türk dili, edebiyatı, tarih ve kültürünü ülkelerinde tanıtılmalarının bir sonucu olarak, Mısır'da Türklere ve Türkçeye karşı yoğun bir ilgi duyulmaktadır. Bunun tabîi bir neticesi olarak da -iki ülkenin yüzyıllar boyu süren ortak tarihleri, Mısır arşivlerinde bulunan ve Mısır tarihi açısından son derece önem arz eden Türkçe belgeler vb. etkilerle- pek çok üniversitede Türk dili ve edebiyatı bölümü açılmıştır. Bu bölümlerde lisans düzeyinde okutulan derslerin başlıcaları: Türkçe Dil Bilgisi, Türkçe Konuşma, Türkçe-Arapça, Arapça-Türkçe Tercüme Dersi, Osmanlı Türkçesi, El Yazma Eser İncelemesi, Divan Edebiyatı, Tanzimat Edebiyatı, Modern Türk Edebiyatı, Selçuklular Tarihi, Osmanlı Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihidir.⁷ Lisansüstü düzeydeki öğretim ise; Türk Dili, Türk Edebiyatı ve Türk Tarih ve Medeniyeti alanlarında verilmektedir.

Alanda yapılan çalışmaların listesini vermeden önce, Mısır'da yapılan Türk dili ve edebiyatı çalışmalarından bahsedildiğinde, akla gelen en önemli isimlerden biri olan ve Mısır'daki Türkoloji'nin bugünkü düzeyde olmasında büyük emekleri bulunan Prof. Dr. Hüseyin Mucîb el-Mısırî⁸ (ö.2005)'den söz etmenin yerinde olacağını düşünüyoruz.

Türk Edebiyatı alanında doktora yapan ilk Arap müellifi olarak tanınan Hüseyin Mucîb el-Mısırî, Türkçe, Farsça ve Urduçada eserler veren, bu dillerdeki edebî eserleri karşılaştırmalı olarak ele alıp inceleyen önemli bir edebiyat araştırmacısıdır. Doktora öğrenimi için geldiği İstanbul'dan, sağlık sorunları nedeniyle çalışmasını tamamlayamadan ayrılmak zorunda kalan Hüseyin Mucîb'e, 1996'da Marmara Üniversitesi tarafından Fahrî Doktora unvanı verilmiş, daha sonra da Türkiye Cumhuriyeti Devlet Ödülü'ne lâyık görülmüştür. Yetmiş yakın eseri bulunan Hüseyin Mucîb el-Mısırî'nin Türk Edebiyatıyla ilgili olan eserlerinin bir kısmı şunlardır:

-
- 7 Üniversitelerin Türk Dili ve Edebiyatı anabilim dallarının dışında, edebiyat, tarih, sanat tarihi, kütüphane ve arşivciliğe dâir bölümlerinde de Türk Dili, Osmanlı Türkçesi ve Paleografi gibi derslerin okutulduğunu belirtmeliyiz.
- 8 Hüseyin Mucîb el-Mısırî, bir doktora çalışmasına da konu olmuştur. Bk. Nebîle İshâk Muhammed İbrâhîm, *el-İtticâhu'l-İslâmî fi-edebî'd-Doktor Huseyn Mucîb el-Mısırî*, Câmîatü'd-Dirâsâtü'l-Ulyâ, Karaçi 1423/2002. Kendisi hakkında ülkemizde kaleme alınan iki makale için ise ayrıca bk. Mehmet Akkuş, "Prof. Dr. Hüseyin Mucîb Mısırî ve Vesiletü'n-Necât'ın Arapça Tercümesi", *Süleyman Çelebi ve Mevlid (Yazılışı, Yayılışı ve Etkileri)*, Osmangazi Belediyesi Yayınları, Bursa 2007, ss. 396-405; Ahmet Kâzım Ürün, "Hüseyin Mucîb el-Mısırî ve Türk Edebiyatına Katkısı", *Yedi İklim*, İstanbul Mart 1993, sayı: 37.

1. *Türkçe-Farsça Şiirler*, Kahire 1948.
2. *Türk ve İran Edebiyatından Seçmeler*, Kahire 1950.
3. *Türk Edebiyatı Tarihi*, Kahire 1951.
4. *Arap ve Türk Edebiyatı (Mukâyeseli Bir İnceleme)*, Kahire 1962.
5. *Arap, Fars ve Türk Şiirinde Ramazan, (Mukâyeseli Bir İnceleme)*, Kahire 1965.
6. *Eski Türk Şiiri Önderi: Fuzûlî*, Kahire 1967.
7. *Araplar, Fârisîler ve Türkler Arasındaki Bağlar (Tarihî ve Edebî Bir İnceleme)*, Kahire 1970.
8. *Araplar, Farisîler ve Türklerde Selmân-ı Fârisî*, Kahire 1972.
9. *Araplar ve Türklerin Nezdinde Ebû Eyyûb el-Ensârî*, Kahire 1974.
10. *Türk Edebiyatı*, Kahire 1979.
11. *İslâmî Halk Edebiyatı (Mukâyeseli Bir İnceleme)*, Kahire 1980.
12. *Süleyman Çelebi'nin Mevlid-i Şerîfi*, Kahire 1981.⁹
13. *Solgun Bir Gül (Şiir)*, Kahire 1984.
14. *Arap, Fars ve Türk Şiirinde Mısır (Mukâyeseli Bir İnceleme)*, Kahire 1985.
15. *Osmanlı Devleti Lugatı*.
16. *Arap, Fars ve Türk Şiirinde Kadın (Mukâyeseli Bir İnceleme)*, Kahire 1989.
17. *Arap, Fars ve Türk Edebiyatlarında Efsâne (Mukâyeseli Bir İnceleme)*, Kahire 1991.
18. *Arap, Fars, Türk ve Urdu Edebiyatlarında Câmi (Mukâyeseli Bir İnceleme)*, Kahire.

Mısır üniversitelerinde, Hüseyin Mucîb ve onun gibi Türk dili ve edebiyatına gönül vermiş akademisyenler tarafından, bu alana dâir pek çok çalışma yapılmıştır. Burada, makalemizin başlığıyla ilgili bir hususu açıklamamız gerektiğini düşünüyoruz. Makalemizin adında “Türkoloji Çalışmaları” ifadesi kullanılmış olmakla birlikte Mısır’daki üniversitelerde Türkoloji adı altında bir bölümün bulunmadığını belirtmeliyiz. Buradaki çalışmalar, Türk Dili (ve Edebiyatı) anabilim dallarının çatısı altında yürütülmektedir. Bununla birlikte hazırlanan tezlere, basılan kitap ve makalelere bakıldığında Türk dili ve lehçeleri,

9 *El-Mevlidü’ş-Şerîf* adını taşıyan bu eser hakkında daha geniş bilgi için bk. Akkuş, “Prof. Dr. Hüseyin Mucîb Mısırî ve Vesiletü’n-Necât’ın Arapça Tercümesi”, *Süleyman Çelebi ve Mevlid (Yazılışı, Yayılışı ve Etkileri)*, ss. 396-405.

edebiyatı, dîni, tarihi, siyaseti, halk bilimi, Türk toplumlarının maddî ve manevî kültürlerine dâir çalışmaların bulunduğu görülecektir. Bu nedenle, başlık olarak "Türkoloji" ifadesini kullanmanın daha isabetli olacağını düşünüyoruz. Çalışmaların listesini sunmadan önce son bir hususu daha belirtmemiz gerekiyor. Mısır'daki üniversitelerde Türk Dili dışındaki bölümlerde de -sınırlı da olsa- Türkoloji'ye dâir çalışmalar¹⁰ bulunmakla beraber, biz bu makalemizde sadece bünyelerinde Türk Dili (ve Edebiyatı) anabilim dalı bulunan üniversitelerdeki çalışmalardan ulaşabildiklerimizi sunmaya çalıştık.¹¹ Hazırladığımız bu bibliyografik çalışmada, öncelikle ilgili anabilim dalında görev yapan akademisyenlerin isimleri zikredilmiş, Türkoloji sahasında yapılmış olan yüksek lisans ve doktora tezlerinin listesi sunulduktan sonra, bu öğretim elemanlarının tez dışındaki kitap, makale vb. çalışmalarına yer verilmiştir.

1. Ayn Şems Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı¹²

Anabilim Dalı'nda Görev Yapan Öğretim Elemanları: Prof. Dr. Abdurrâzık Muhammed Hasan Berekât, Prof. Dr. Es-Safsâfi Ahmed el-Mürsî, Prof. Dr. Muhammed Abdüllatîf Herîdî, Prof. Dr. Mâcîde Salâh Mahlûf, Yrd. Doç. Dr. Târik Abdülcelîl es-Seyyid, Yrd. Doç. Dr. Ahmed Abdullâh, Dr. Vefâ Ahmed el-Bistâvî, Dr. Hamîde İbrâhîm Avadallâh, Dr. Sunya Zekeriyâ Ahmed, Dr. Meyyâde Ahmed Muhammed, Dr. İslâm Muhammed Sâlih Abdülfettâh, Ar. Gör. Ahmed Sâmi Abdülfettâh.

10 Bu tür bir liste için bk. Süleyman Özbek, "Kahire Üniversitesi Edebiyat ve Dâr el-Ulûm Fakültelerinde Türkoloji Sahasında Yapılmış Master-Doktora Tezleri", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, Ankara 1991, c. XV, sayı: 26, ss. 359-380.

11 Sunduğumuz bu listeyi, Mısır'da bulunduğumuz süre zarfında, ilgili öğretim elemanlarıyla bizzat görüşüp bilgi edinerek, görüşemediklerimizle elektronik posta aracılığıyla iletişim kurarak, kütüphane fişleri ve kataloglarını tarayarak, ayrıca ilgili kitap, tez ve makalelere bizzat ulaşarak hazırladık.

12 İsmail Parlatır'ın 2002 yılında yayınlanan makalesinde de Ayn Şems Üniversitesi'nde yapılan yüksek lisans ve doktora tezlerinin bir listesi verilmiştir. Bk. "Kahire, Ayn Şems Üniversitesinde Türkoloji Çalışmaları", *Türk Dili*, Temmuz 2002, c. LXXXIV, sayı: 607, s. 296-299. Ayn Şems Üniversitesi'ne dâir verdiğimiz bu listede söz konusu makalede verilen tez isimlerine ek olarak daha sonraki yıllarda yapılan tez çalışmalarına ve üniversite bünyesinde çalışan öğretim elemanlarının bu alanda yaptıkları çalışmalara da yer verilmiştir.

Tez listesi 2-4 Mart 1985 tarihinde Prof. Dr. Mehmed İhsan'ın anısına düzenlenen bir seminer programı çerçevesinde de ayrıca basılmıştır. Bunun için bk. *Dirâsât fi'l-Edeb ve't-Târîhi't-Türkiyyi'l-Mısri (Mısır-Türk Tarihi ile Edebiyatı Üzerine İnceleme ve Araştırmalar Semineri)*, Dârü'l-Fikri'l-Arabî, Kahire 1989.

Yüksek Lisans Tezleri

1. Abdullâh el-Azeb, *Yûsuf ile Züleyhâ Kıssası (Mukâyeseli Bir İnceleme)*.
2. Abdülaziz Muhammed Avadallâh, *Arap, Fars ve Türk Edebiyatlarında Leylâ ile Mecnûn Hikâyesi (Mukâyeseli Bir İnceleme)*.
3. Abdülfettâh Necdî, *Osmanlı Devleti ve Yeniçeri Ocağı*.
4. Abdülmunsif Mecdî Bekr, *İbrahim Şinasi, Hayatı ve Eserleri*.
5. Abdurrâzık Muhammed Hasan Berekât, *Çağdaş Arap ve Türk Şiirinde Hallâc*.
6. Abîr Süleymân Şinnâvî, *Kemâl Tâhir'in Devlet Ana Romanı*.
7. Ahmed Abdullâh, *Sezai Karakoç'un İnsanlığın Dirilişi Kitabı ve Medeniyet Tezi (İnceleme ve Arapçaya Tercüme)*.
8. Ahmed Abdülhalîm, *Fethullah Gülen'in Eserlerinde Islah Metodu ("Çekirdekten Çınara" Adlı Eserinin Tercümesi ile Birlikte)*.
9. Ahmed Afîf Hüseyin, *Hâlid Ziyâ'nın Hikâye ve Romanlarında İstanbul'un Sosyal Hayatı*.
10. Ahmed Ali Ahmed, *Kâtip Çelebi'nin Fezleke'si (Tahkîk-Tercüme)*.
11. Ahmed Cuma, *Es'ad Efendi'nin "Teşrifât-ı Kadîme" Adlı Eserinde Osmanlı Merâsimi*.
12. Ahmed Hanefî Abdurrahîm, *Osmanlı Devleti Döneminde Yemen Eyaleti*.
13. Ahmed Fuâd Muhammed Mütevellî, *Şâir Nedim, Hayatı ve Eserleri*.
14. Ahmed Muhammed el-Hevârî, *Türk Kaynakları Işığında III. Selim Zamanından Sultan Abdülaziz Zamanına Kadar Islahat Hareketleri*.
15. Ahmed Muhammed Sâlim, *Hâlîde Edib'in "Vurun Kahpeye" ve "Yeni Turan" Romanlarında Milliyetçilik*.
16. Ahmed Mürsî, *1923-1950 Türkiyesinde CHP ve Laiklik*.
17. Ahmed Sâmi Abdülfettâh, *XIX. Asrın İkinci Yarısında Azerbaycan-Rus Mücadelesi ve Kaçak Nebî Destânı*.
18. Ahmed Seyyid Sâlih, *Rıza Nur'un Hatıralarında Kemalist Devrimle İlgili Görüşleri (III. Cildin Tercümesiyle Birlikte)*.
19. Âişe Abdülvâhid es-Seyyid, *Sevinç Çokum'un "Çırpıntılar" Adlı Romanından Hareketle Batıya Göç Eden Türklerin Sorunları*.
20. Amr Abdülbâkî Ebü'l-Ulâ, *Şâir Şeyhî, Dîvânı ve Hüsrev ü Şîrîn'i*.

21. Atif Nahhâs, *Hâlîde Edib'in Sinekli Bakkal'ı Üzerine Araştırma*.
22. Azze Abdurrahmân es-Sâvî, *Ziyâ Gökalp'in Eserlerinde Milliyetçilik*.
23. Bedîa Muhammed Abdül'âl, *Yûnus Emre ve Tasavvufî Şiirleri (Şiirlerinden Yapılan Seçmelerin Arapçaya Tercümesi)*.¹³
24. Bedr Ahmed Ali Muhammed, *Mustafa Basrî'nin "Arnavutluk ve Buhrân-ı Osmânî" Kitabı (İnceleme ve Tercüme)*.
25. Cemâl es-Seyyid Ahmed, *Hicrî X. (M. XVI.) Asırda Türk Edebiyatında Tezki-reler*.
26. Cemâl Hüseyin Mücâhid, *Hüseyin Rahmi'nin "Efsuncu Baba" Adlı Romanı Çerçevesinde Türk Kadınının Sorunları*.
27. Cemâl Saîd Abdülganî, *Darendeli'nin Ziyâ-nâme Yazması (İnceleme ve Arap-çaya Tercüme)*.
28. Dalyâ Ahmed Ebû Dayf, *Leylâ Erbil'in Eserlerinde Kadın ("Gecede" Adlı Öykü Kitabının Çevirisi İle Birlikte)*.
29. Es-Safsâfi Ahmed el-Mürsî, *Abdülhak Hâmid ve Türk Tiyatrosuna Etkisi*.
30. Fethî Abdülmü'tî en-Neklâvî, *Mehmed Âkif, Hayatı ve Eserleri*.
31. Fuâd Ahmed es-Seyyid Kâmil, *Muallim Nâcî, Hayatı ve Eserleri*.
32. Hâlid Sâlim Selâm, *Mehmet Ali Paşa'ya Gönderilen Padişah Fermanları Hak-kında Bir Arşiv Çalışması (İnceleme-Tercüme)*.
33. Hamîde İbrahim Avadallâh, *Mehmet Emin Yurdakul'un Şiirlerinde Milliyetçi-lik*.
34. Hüveydâ Muhammed Fehmî Allâm, *Şâir Ahmed Paşa, Hayatı ve Eserleri*.
35. İbrahim Muhammed es-Sanâfirî, *Şâir Hayâlî, Çağı, Hayatı ve Eserleri*.
36. İmadüddîn Abdurrahmân, *Necâtî Bey Dîvânı*.
37. İmân Muhammed Ahmed İsâ, *Ahmedî ve Selmân-ı Sâvecî'nin Cemşid ile Hurşid Hikâyesi (Mukâyeseli İnceleme)*.
38. İslâm Muhammed Sâlih Abdülfettâh, *Sait Faik Abasıyanık'ın Öykülerinde Sosyal Hayat*.
39. Mâcide Salâh Mahlûf, *Tevfik Fikret'in Şiirlerinde Sembol*.
40. Mekrem Abdülfettâh Abdülhâlık, *Abdülhak Hâmid, Makber ve Ölü Şiirleri*.

---

13 Bedîa Muhammed Abdül'âl'in Yunus Emre'ye dâir bu tezi *Dîvânü'ş-Şâiri't-Türki el-Ustûre Yûnus Emre-Efsanevî Türk Şâir Yûnus Emre'nin Dîvânı* (ed-Dâru's-Sakâfiyye li'n-Neşr, Kahire 2008) ismiyle yayımlanmıştır.

41. Mervet eş-Şâzilî, *Selim-nâme-i Silahşör veya Fetih-nâme-i Diyâr-ı Arab (Tetkik-İnceleme ve Arapçaya Tercüme)*.
42. Mervet Süleymân, *Şâir Necâtî (ö.914 h.), Şiirlerinin İncelenmesi ve Seçmelerin Arapçaya Tercümesi*.
43. Meyyâde Ahmed Muhammed, *Zeki Velidi Togan'ın Hatıraları*.
44. Muhammed Abdullâh Muhammed, *Yahya Kemal Beyatlı'nın Eserlerinde İslâmî Konular*.
45. Muhammed Abdüllatîf Herîdî, *Nâmuk Kemâl, Hayatı ve Eserleri*.
46. Muhammed es-Seyyid Muhammed Câd, *Mimar Sinan Tezkireleri (İnceleme ve Arapçaya Tercüme)*.
47. Muhammed Harb Abdülhamîd, *Kemalizm Hareketinden II. Dünya Savaşının Sonuna Kadar Çağdaş Türk Şiiri*.
48. Muhammed Muhammed Şelebi, *Dukakin-zâde Yahyâ Bey'in Hamsesi*.
49. Muhammed Muhammed Hâmîd, *Şâir Şeyhülislâm Yahyâ Efendi*.
50. Muhammed Saîd, *Fakir Baykurt'un "Yılanların Öcü" Romanında Türk Köy Sorunları*.
51. Muhammed es-Seyyid Muhammed Süleyman, *Ziyâ Paşa, Hayatı ve Eserleri*.
52. Nevin Abdülkâdir, *Ayşe Teymûriye'nin Türkçe Şiirleri*.
53. Rebâb Atvâ, *Kırım Savaşından I. Dünya Savaşının Sonuna Kadar Osmanlı-Rus Münâsebetleri (1853-1918)*.
54. Reşâd Abdül'âl Mahmûd, *Sabahattin Ali'nin Öyküleri ("Yeni Dünya" Adlı Öykü Kitabının Çevirisi ile Birlikte)*.
55. Reşâd Muhammed Hamîs, *XVII. Asırda Anadolu'da Saz Şâirleri ve Türk Halk Şiiri Önderi Karacaoğlan*.
56. Rihâb es-Safsâfî, *Aziz Nesin'in Hikâyelerinde Mizah Unsurları*.
57. Rîm Muhammed Zekî, *Orhan Kemâl'in "Gurbet Kuşları" Romanı*.
58. Sâlih Saîd Sâlih, *Şeyh Gâlib, Hayatı ve Eserleri*.
59. Sâmiye Muhammed Celâl, *Cenap Şahâbeddin, Hayatı ve Eserleri*.
60. Seher Muhammed, *Nef'î ve Hutay'a'nın Eserlerinde Hiciv (Mukâyeseli Bir İnceleme)*.
61. Semîr Abbâs es-Seyyid Zehrân, *Şâir ve Nâsir Lâmi'î*.
62. Semîr Recep Muhammed Mütevellî, *Bâkî, Hayatı ve Eserleri*.
63. Seniyye Muhammed Mustafa, *Yakup Kadri'nin "Ankara" ve "Panaroma (I-*

- II)'' Romanlarında Türkiye'nin Sosyal Hayatı.
64. Suâd Abdülmaksûd, *Türk Kaynakları Işığında Osmanlı Devleti ve Yunan Ayaklanması (1821-1830)*.
  65. Subhî Seyyid Abdül'âl, *İsmail Safâ, Hayatı ve Eserleri*.
  66. Sunya Muhammed Saîd, *Mısır Hidipleri Fermanlarının I. Cildine Göre 1517-1798 Tarihleri Arasında Mısır'da Mâlî Sistem*.
  67. Sunya Zekeriyâ Ahmed, *Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinin Tahlil ve Tenkidi*.
  68. Şem'a Mensî, *Şâir Sultan Cem*.
  69. Şeymâ Âdil, *Bedrettin Aytaç'ın "Midak Sokağı" Çevirisi ve Yerellik Sorunu*.
  70. Tâhâ Yâsîn Mahmûd, *Memduh Şevket Esendal'ın "Mendil Altında" Adlı Eseri Bağlamında 1900-1950 Yılları Arasında Türkiye'de Sosyal Değişim*.
  71. Târık Abdülcelîl es-Seyyid, *XX. Yüzyılın İkinci Yarısında Modern Türkiye'de İslâmî Hareketler*.
  72. Târık Şihâb Ahmed, *İbrahim Müteferrika'nın "Usûlü'l-Hikem fi-Nizâmî'l-Umem" Adlı Eserinin El Yazma Nüshası (İnceleme-Çeviri)*.
  73. Tesnîm Muhammed Harb, *Seydi Ali Reis'in Mir'âtü'l-Memâlik'i (Tahkik-Tercüme)*.
  74. Tevfik Hasan Fevzî, *Türk Kaynaklarına Göre II. Bâyezid ve Yavuz Sultan Selim Zamanında Osmanlı-Safavî Mücadelesi*.
  75. Vecîh Muhammed Abdülmecîd Sa'd, *Halk Şâiri Âşık Veysel (İnceleme-Seçme Tercümelere)*.
  76. Vefâ Ahmed el-Bistâvî, *Ahmed Cevdet Paşa'nın "Tezâkir"inde Islahat Düşüncesi*.
  77. Velâ M. Hanefî, *Kadir Mısıroğlu'nun Osmanlı Tarihini Yazma Metodu*.
  78. Zekeriyâ el-Küneyyisî, *Hicrî X. (M. XVI.) Asra Kadar Türk Edebiyatında Mersiyeler*.
  79. Zeyneb Sa'd Zağlûl Ebû Sinneh, *Recâizâde Mahmud Ekrem, Hayatı ve Eserleri*.

Doktora Tezleri

1. Abdullâh el-Azeb, *Servet-i Fünûn ile Yeni Mısır Edebiyatındaki Dîvân Mektebi Şiirinde Sanatsal Eğilimler (Tenkitli ve Mukâyeseli Bir İnceleme)*.
2. Abdülaziz Muhammed Avadallâh, *Arap ve Türk Dillerinde Kelile ve Dimne Kitabı (Mukâyeseli İnceleme)*.

3. Abdülmunsif Mecdî Bekr, *Türk Edebiyatında Na't-ı Nebevî*.
4. Abdurrâzık Muhammed Hasan Berekât, *II. Cihan Harbinden Sonra Arap ve Türk Şiirinde Gurbet*.
5. Ahmed Abdullâh, *Yahudi Göçüne Karşı Osmanlı Devleti'nin Tavrı*.
6. Ahmed Abdullâh İbrahim, *Fâtih'ten Kânûnî'nin Vefâtına Kadar (1451-1566) Osmanlı Medreseleri*.
7. Ahmed Fuâd Muhammed Mütevellî, *XIX. Asrın İkinci Yarısında Türk Edebiyatında Yenilik Cereyanı*.
8. Ahmed Hanefî Abdurrahîm, *Türk Kaynakları Işığında Habeşistan Eyaleti ve M. XVI. Yüzyılın İkinci Yarısındaki Osmanlı-Portekiz Mücadelesindeki Yeri ve Önemi*.
9. Ahmed Muhammed el-Hevârî, *Evlîyâ Çelebi'nin Anadolu, İran ve Irak Seyahati (İnceleme-Tercüme)*.
10. Ahmed Saîd Süleymân, *Ana tez: Bektaşilik'te Sır İnanışları/Ek tez: Kaygusuz Abdal'a Nisbet Edilen Tasavvufî Bir Metnin Tercümesi*.
11. Amr Muhammed Abdülbâkî, *Ahmedî'nin İskender-nâmesi*.
12. Azze Abdurrahmân es-Sâvî, *Necip Fazıl Kısakürek'in Eserlerinde İslâmî Cereyan*.
13. Bedîa Muhammed Abdül'âl, *Türk Dîvân Edebiyatında Gazel*.
14. Cemâl Saîd Abdülganî, *XX. Yüzyılın İkinci Yarısında Türk Romanlarındaki İslâmî Yöneliş*.
15. Es-Safsâfî Ahmed el-Mürsî, *Ziyâ Paşa, Nâmık Kemâl ve Ali Suavî'nin Eserlerinde Arap Kültürü Tesiri*.
16. Fâize eş-Şâfî, *Dîvân Şâiri Nâbî'nin Gazelleri*.
17. Fethî Abdülmü'tî en-Neklâvî, *XX. Asrın Başından Atatürk Dil İnkılâbı'na (1928) Kadar Yeni Türk Romanı*.
18. Fuâd Ahmed es-Seyyid Kâmil, *Ahmed Midhat Efendi ve Romanlarındaki Sosyal Konular*.
19. Hamîde İbrahim Avadallâh, *Faruk Nâfiz'in Şiirlerinde Anadolu*.
20. Hüseyin Mucîb el-Mısrî, *Türk Şiiri Önderi: Fuzûlî*.
21. Hüveydâ Muhammed Fehmî Allâm, *Sinan Paşa'nın Maârif-nâme'sinde Arap Kültürü Tesiri*.
22. İdris Nasr Mahcûb, *Abdülhak Hâmid'in İslâmiyetle İlgili Piyesleri*.

23. İmân Muhammed Ahmed İsâ, *Müstakîm-zâde Süleymân Sa'deddîn ve "Mecelletü'n-Nisâb"ı (Kişi, Eser, Yer Adlarının Açıklamalı Dizini)*.
24. İslâm Muhammed Sâlih Abdülfettâh, *Tarık Buğra'nın Öyküleri*.
25. İsmail Öztürk, *İsmail Hakkı Bursevî'nin Fikriyatı*.
26. Mâcide Salâh Mahlûf, *Ahmed Cevdet Paşa'nın "Ma'ruzât"ı (İnceleme-Tahkik ve Arapçaya Tercüme)*.
27. Mekrem Abdülfettâh Abdülhâlık, *Türk Kaynaklarına Göre Mısır ile Osmanlı Devleti Arasında Siyâsî ve İctimâî Münâsebetler -Berlin Antlaşması'ndan Antant Kordiyal'e Kadar (1878-1904)-*.
28. Meyyâde Ahmed Muhammed, *İsa Yusuf Alptekin'in Doğu Türkistan Mesele- sindeki Rolü (1926-1996)*.
29. Muhammed Abdüllatîf Herîdî, *Reşat Nuri Güntekin'in Hikâye ve Romanla- rında Köy ve Kasaba Hayatı*.
30. Muhammed Hâmid Ali Sâlim, XVII. Yüzyılda Dîvân Edebiyatında Rubâiler ve Fars Edebiyatının Etkisi.
31. Muhammed Harb Abdülhamîd, *I. Selim'in Suriye ve Mısır Seferi Hakkında İbn İyâs'da Mevcut Haberlerin Selim-nâmelerle Mukâyesesi*.
32. Muhammed Muhammed Şelebi, *Mısır ve Türk Atasözleri (Mukâyeseli İncele- me)*.
33. Muhammed es-Seyyid Muhammed Süleymân, *Şâir Kemâlpaşa-zâde*.
34. Muhammed es-Seyyid Muhammed Câd, *İslâmiyet'ten Önce Türk Medeniyeti*.
35. Nâsır Abdurrahîm Hüseyin, XVI. Asırda Nesir (Tahlil ve İnceleme).
36. Nebîl es-Seyyid Zeynüddîn, *Osmanlı Devleti'nde Şâir Padişahlar*.
37. Nehle Behnesî, *Yahya Kemâl'in Şiirlerinde Yenilik*.
38. Reşâd Muhammed Hamîs, *Türk Halk Hikâyelerinde Seyyid Battal Gazi Men- kîbesi ve İslâm-Bizans Mücadelesinin Menkıbedeki İzleri*.
39. Reşîde Rahîm es-Sabarûtî, *Reşat Nûrî Güntekin'in Romanlarındaki Kahraman- ların İncelenmesi*.
40. Sâlih Sadavî, *Osman-zâde Tâib, Hayatı, Eserleri ve Edebî Kişiliği*.
41. Semîr Abbâs es-Seyyid Zehrân, XVI. Yüzyılda Osmanlı Şiirinde Övgü.
42. Semîr Recep Muhammed Mütevellî, *Saîd-i Nursî'nin Eserlerinde Edebî ve Di- nî Fikir*.
43. Seniyye Muhammed Mustafa, *Peyami Safâ'nın "Biz İnsanlar, Bir Tereddüdün Romanı, Yalnızız ve Dokuzuncu Hariciye Koğuşu" Romanlarının Tenkit ve İnce-*

lemesi.

44. Sunya Muhammed Saïd, *Osmanlı Devleti'nde Yeniçeriler (Doğuşu, Gelişimi, Etkileri)*.
45. Sunya Zekeriya Ahmed, *I. Dünya Savaşı'ndan Cumhuriyet'e Kadar Türk Hikâyelerinde Realizm*.
46. Şevkî Hasan Ahmed, *Türkiye Türkçesinde Kullanılan Arapça Kelimeler Üzerinde Fonetik ve Morfolojik Bir İnceleme*.
47. Târik Abdülcelîl es-Seyyid, *Türk Belgeleri Işığında Çağdaş Türkiye'de Ordunun Siyasal ve Toplumsal Konumu*.
48. Tesnîm Muhammed Harb, *XIX. Yüzyılın İkinci Yarısından XX. Yüzyılın Başlarına Kadar Osmanlı Gezginlerinin Haliç ve Arap Yarımadasına Seyahatleri*.
49. Tevfik Hasan Fevzî, *Türk Kaynakları Işığında Osmanlı-Safavî Mücâdeleleri (Kânûnî Sultan Süleymân Zamanından II. Osman Zamanına Kadar)*.
50. Vefâ Ahmed el-Bistâvî, *Osmanlı'nın Avrupa ve Rusya'da Bulunan Sefâretlerinin Osmanlı'nın Batılılaşmasındaki Etkileri (XVIII. Yüzyılın Başından Tanzimat'a Kadar)*.
51. Zeyneb Sa'd Zağlûl Ebû Sinneh, *XVIII. Asrın Başından XIX. Asrın İkinci Yarısına Kadar Osmanlı Kadın Şâirleri*.

Anabilim Dalı Öğretim Elemanları Tarafından Yapılan Diğer Çalışmalar

1. Prof. Dr. Abdurrâzık Muhammed Hasan Berekât, *Salâh Abdüssabûr ve Sezâî Karakoç'un Leylâ ile Mecnûn Hikâyeleri*, 1988.
2. -----, Salih Zeki Aktay, *Hallâc-ı Mansûr (Tercüme)*, 1995.
3. -----, *Çağdaş Türk ve Arap Edebiyatlarına Hayyâm'ın Rubâîlerinin Etkisi*, 1996.
4. -----, *Nâzım Hikmet ve Abdülvehhâb el-Beyâtî'nin Şiirlerinde Yoksulluk ve Devrim*, 2000.
5. -----, *Çağdaş Türk Şiirinde Şehir*, 2000.
6. -----, *Gülden Sarıyıldız, Hicaz Karantina Teşkilatı (1865-1914), (Tercüme)*, 2001.
7. -----, *Hüseynin Mucîb el-Mısrî'nin Şiirlerinde Türk ve Fars Kültüründen Çizgiler*, 2005.
8. -----, *Çağdaş Arap ve Türk Edebiyatı (Mukâyeseli Bir İnceleme)*, Dâru Ayn

- Li'n-Neşr, Kahire, 2006.
9. -----, Said Halim Paşa, *Buhranlarımız (Tercüme)*, 2006.
  10. -----, Necip Fazıl Kısakürek, *Es-selâm (Tercüme)*, Dârü'l-Hidâye, Kahire, 2006.
  11. -----, Said Halim Paşa, *İslâm Dünyası Neden Geri Kaldı (Tercüme)*, Dâru Ayn, Kahire, 2006.
  12. -----, Sezai Karakoç, *Hızır la Kırk Saat, (Tercüme)* Dârü'l-Hidâye, Kahire, 2006.
  13. -----, Necip Fazıl Kısakürek, *Çile (Tercüme)*.
  14. -----, *Modern Arap ve Türk Şiirinde Sûfi Geleneğin İzleri*, Dâru Ayn, Kahire, 2007.
  15. -----, *Modern Arap ve Türk Şiirinde Gurbet Teması*, Dârü'l-Hidâye, Kahire, 2007.
  16. -----, *Âşık Çelebi'nin "Zeylû's-Şakâik"ı (Tahkik)*, Dârü'l-Hidâye, Kahire, 2007.
  17. -----, *Kâtip Çelebi'nin "Mizânu'l-Hak fî-İhtiyâri'l-Ehak" Adlı Eseri (Tercüme)*, Kahire, 2009.
  18. Prof. Dr. Es-Safsâfi Ahmed el-Mürsî, *Türk Şiiri*, Kahire 1978.
  19. -----, *Türk Halk Şiiri*, Kahire 1980.
  20. -----, *Dil Grupları ve Doğu Dillerinin Bu Gruplardaki Yeri*, Kahire 1980.
  21. -----, *Türkçe-Arapça Büyük Sözlük*, Dârü'd-Da've, İstanbul 1985.
  22. -----, *Fezânın Sultânı, Şâirlerin Hayâli*, Dârü'z-Zehrâ, Kahire 1987.
  23. -----, *İstanbul (Güzel Bir Tarih, Parlak Bir Medeniyet)*, Dârü'l-Âfâki'l-Arabiyye, Kahire 1991.
  24. -----, *Yaşar Kemal ve Bir Hikâyesi (İnceleme-Tercüme)*, ed-Dârü'l-Mısriyyeti'l-Lübnâniyye 1997.
  25. -----, *Evlîyâ Çelebi Seyahat-nâmesi*, Dârü'l-Âfâki'l-Arabiyye, Kahire 1999.
  26. -----, *Osmanlı Türkçesi Grameri*, Dârü'l-Âfâki'l-Arabiyye, Kahire 1999.
  27. -----, *Gelenek ve Modernite Arasında Yüce Değerler*, Dârü'l-Âfâki'l-Arabiyye, Kahire, 2002.
  28. -----, *Türk Dili (Gramer-Metin)*, Cevâdü's-Şark, Kahire, 2002.
  29. -----, *XX. Yüzyılın Başlarına Kadar Türk Şiiri*, Cevâdü's-Şark, Kahire, 2002.
  30. -----, *Erbakan ve İslâmî Akım*, Dârü'n-Neşr, 2003.

31. -----, *Türkçe-Arapça Küçük Sözlük*, Dârü İtrâk, Kahire, 2003.
32. -----, *Osmanlı Diplomasi Vesikaları*, Kahire, 2004.
33. -----, *Yaşar Kemâl'in "Teneke" ve Diğer Bazı Hikâyeleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Kahire, 2005.
34. -----, *Ülker Erginsoy, İslâm Maden Sanatının Gelişmesi (Tercüme)*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Kahire, 2005.
35. -----, *Mahdumkulu Ferâğî, Hayatı ve Seçmeler*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Kahire, 2005.
36. -----, *Göçmen Kuşlar ve Diğer Bazı Türkçe Hikâyelerden Seçmeler*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Kahire, 2005.
37. -----, *Medeniyet Geçidinde Türkiye*, Kahire, 2006.
38. -----, *Karşıtsal Dilbilim ve Doğu Dilleri Üzerindeki Uygulaması*, Dârü'l-Âfâki'l-Arabiyye, Kahire, 2006.
39. -----, *Abdullah Tümsek, Aşk Makamında Esintiler (Tercüme)*, Kahire, 2006.
40. -----, *Türk Kültür ve Medeniyeti I (1-2) (Tarih-Siyâset)*, Cevâdü'ş-Şark, Kahire, 2006.
41. -----, *Türk Kültür ve Medeniyeti II (Dil-Edebiyat-Sanat)*, Cevâdü'ş-Şark, Kahire, 2006.
42. -----, *Modern Türkiye'de Demokrasinin Gelişim Seyri*, Kahire, 2006.
43. -----, *Eski Türk Kültür ve Geleneklerine Genel Bir Bakış*, Kahire, 2006.
44. -----, *Safsâfi Sözlüğü (Türkçe-Arapça)*.¹⁴
45. Prof. Dr. Muhammed Abdüllatîf Herîdî, *İslâmî Türk Edebiyatı*, Câmîatü'l-İmâm Muhammed b. Suûd el-İslâmiyye, Riyad 1987.
46. -----, *Osmanlı Devleti Zamanında Haremeyn-i Şerîfeyn İşleri (Türk Kaynakları Işığında)*, Dârü'z-Zehrâ, Kahire 1989.
47. -----, *Osmanlı-Türk Kaynakları Işığında Arap Yarımadası'nın Tarihi*, Dârü'z-Zehrâ, Kahire 1990.
48. -----, *Arap ve Türk Tiyatrosunda Endülüs (Mukâyeseli Bir İnceleme)*, el-Faysal, Riyad 1992.
49. -----, *Edebî Tercümede İbdâ' Sanatı*, el-Faysal, Riyad 1994.
50. -----, *Kenan Akyüz, Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri (Türkçeden*

---

14 1976 yılından itibaren bu sözlüğün Kahire ve İstanbul'da pek çok baskısı yapılmıştır.

- Arapçaya Tercüme*).
51. -----, *Türkçe Dersleri*.
  52. -----, *Edebî Tercüme Sanatı*.
  53. -----, *Çağdaş Türk Edebiyatında Roman*.
  54. -----, *Mısır ve Türk Romanında Suçlu Tipi (Mukâyeseli Bir İnceleme)*.
  55. -----, *Mısır ve Türk Romanında Bovarizm (Mukâyeseli Bir İnceleme)*.
  56. -----, *Çağdaş Türk Edebiyatında Tiyatro*.
  57. -----, *Edebî Kaynaklar Işığında Türkiye-Mısır İlişkileri*.
  58. -----, *Namık Kemal'in Arap Tiyatrosuna Etkisi*.
  59. -----, *Mısır'da Basılmış Osmanlı Eserlerinin Fikir Bakımından Eğilimleri (Bibliyometrik Bir Etüt)*.
  60. -----, *Çağdaş Türk Romanında Mısır ("Minyeli Abdullah" Örneğinde)*.
  61. -----, *Nâzım Hikmet ile Salâh Abdüssabûr'un Şiirlerinde Memleket Manzaraları*.
  62. -----, *Necip Mahfûz'un Romanlarının Türkçe Tercüme Üzerine*.
  63. -----, *Arap Öğrencilerine Türkçe Öğretimi*.
  64. -----, *Karşılaştırmalı Edebiyat ve Türk Edebiyatı Örneğinde İslâm Edebiyatları, Dâru Ayn li'n-Neşr, Kahire, 2008*.
  65. -----, *Sadrâzam Kâmil Paşa Evrâkı'nda Mısır Meselesi, Dâru Ayn li'n-Neşr, Kahire, 2008*.
  66. -----, *Modern Türk Edebiyatından Seçme Hikâyeler, Dâru Ayn li'n-Neşr, Kahire, 2009*.
  67. Prof. Dr. Mâcide Salâh Mahlûf, *Osmanlı Sarayında Harem, 1997*.
  68. -----, *Bâbüür Şâh'ın Beşerî ve Edebî Yönleri, 2000*.
  69. -----, *Bâbüür Şâh Tarihi, 2001*.
  70. -----, *III. Selim'in Islahatları-Müslümanların Batı'ya Yönelişleri, 2004*.
  71. -----, *Ali Nar, Arılar Ülkesi (Tercüme)*.
  72. -----, *Osmanlıların Haremeyn-i Şerîfeyn'e Olan Hizmetleri ve Hac Menâsiki (Tercüme), 2005*.
  73. -----, *Osmanlı Dönemi Mekke'sinde Kamu Hizmetleri, Mekke, 2005*.
  74. -----, *Osmanlı Padişah Eşlerine Ait Vakıflar ve Kanuni Sultan Süleyman'ın Eşi Hürrem Sultan'ın Harameyn Vakfıyesi, Kahire, 2006*.
  75. -----, *Mehmed Ali Paşa Döneminde Mısır'ın İktisâdî ve Askerî Durumuna İliş-*

- kin Bir Osmanlı Raporu, Mecelletü Rûznâme, Dâru'l-Vesâiki'l-Kavmiyye, Sayı: 3, Kahire, 2007.
76. -----, *İslâm Hukuku Işığında Osmanlı Dönemi Mısır Eyaletinde Yönetim Sistemi*, Dâru'l-Âfâki'l-Arabiyye, 2008.
77. -----, *XIX ve XX. Yüzyıllarda Türkiye'de Yenileşme ve Islahat Hareketleri*, Mektebetü'l-İskenderiyye, 2009.
78. -----, *Ahmed Cevdet Paşa'nın Gözüyle Osmanlı Tarihindeki Siyâsî ve Fikrî Dönüşümler*, Dâru'l-Âfâki'l-Arabiyye, 2009.
79. -----, *Osmanlı Mısır'ında Türk Haremligi ("Tarih Boyunca Mısır Kadını" Adlı Kitap Üzerine Bir İnceleme)*, Kahire, 2009.
80. Yrd. Doç. Dr. Târik Abdülcelîl es-Seyyid, *Saîd-i Nursî'nin Eserlerinde İslâm Birliği Düşüncesi*, Kahire 1997.
81. -----, *Çağdaş Türkiye'de İslâmî Hareket*, Kahire, 2001.
82. -----, "Bülent Ecevit İle Röportaj", NTV Kanalı 14/10/2001, Ortadoğu İşleri Dergisi, Sayı: 1, Kahire, 2001 (Tercüme).
83. -----, Ömer Faruk Yılmaz, *"Belgelerle Sultan II. Abdülhamit Han"*, İstanbul, 2002 (Tercüme).
84. -----, Ali Karaosmanoğlu, "ABD ve AB Bağlamında Türkiye'nin Güvenlik Siyaseti", *Çağdaş Türkiye Dergisi*, Sayı: 1, Kahire, 2003 (Tercüme).
85. -----, "Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Katılım Süreci", Küreselleşme ve Medeniyetler Arası Diyalog Konulu I. Uluslararası Çağdaş Medeniyetler Konferansı, Kahire, 2003.
86. -----, Metin Ayışığı, "Türkmen Meselesi", *Ortadoğu İşleri Dergisi*, Sayı: 15, Kahire, 2005 (Tercüme).
87. -----, "Türkiye'nin Dış Siyasetinde Yeni Bir Eksen", *Ortadoğu İşleri Dergisi*, Sayı: 16, Kahire, 2005.
88. -----, Mustafa Aydın, "Dönüşen Dünya, Direnen Türkiye; Dış Politikada Kırılmadan Esnemek Mümkün mü?", *Ortadoğu İşleri Dergisi*, sayı: 17, Kahire, 2006 (Tercüme).
89. -----, Ahmet Davutoğlu, *Stratejik Derinlik* (Dr. Muhammed Selcî ile birlikte), ed. Burhan Köroğlu, el-Cezîre Araştırmalar Merkezi, Doha- Katar (Kitap, Türkçeden Arapçaya Tercüme).
90. -----, Ahmet Davutoğlu, "Medeniyetlerin Ben-İdraki", *Dîvân Akademik Araştırmalar*, (Makale, Türkçeden Arapçaya Tercüme).

91. Yrd. Doç. Dr. Ahmed Abdullâh, *Hasan Attâr'ın İslâm Hilafetinin Tahkiki ve Osmanlı Halifelerinin Menkıbelerine Dâir Risalesi*, Dârü'l-Hidâye, Kahire, 2006.
92. -----, *Osmanlı Devleti Döneminde Türk-Amerikan İlişkileri*, Mecelletü'l-Menâri'l-Cedîd, sayı: 39, Kahire, 2007.
93. -----, *Osmanlı Tarihi Araştırmalarında Tarafgirlik*, Mecelletü'l-Menâri'l-Cedîd, sayı: 44, Kahire, 2008.
94. -----, *Osmanlı Devleti'nde Eğitim: Osmanlı'nın Kuruluşundan Kânûnî Sultan Süleyman'ın Ölümüne Kadar Medreselerin Yeri ve Önemi*, Dârü'l-Hidâye, Kahire, 2009.
95. -----, Ahmet Hikmet Eroğlu, *Osmanlı Devleti'nde Yahudiler (Tercüme)*.
96. -----, *Kemalizm Hareketi ile Mısır'daki Temmuz Devrimi'nin Ortak Yönleri*.
97. -----, *Türkiye'nin Gözüyle Suriye'de Demokratikleşme ve Reform*.
98. -----, *Türkiye, Avrupa Birliği ve Kıbrıs Meselesi*.
99. -----, *XIX. Yüzyıla Kadar Osmanlı Devleti'nde Yahudiler*.

2. Ayn Şems Üniversitesi Diller Fakültesi Türk Dili Bölümü

Anabilim Dalı'nda Görev Yapan Öğretim Elemanları: Prof. Dr. Abdülmunsif Mecdî Bekr, Dr. Menâl Rızık el-Mütevellî, Dr. İmâdüddîn Abdurrahmân, Dr. Ahmed Murâd, Dr. Emine Abdülazîz, Ar. Gör. Velid Abdülfettâh, Ar. Gör. Muhammed Yahyâ, Ar. Gör. Hibe Kenavî, Ar. Gör. Hibe Salâh.

Yüksek Lisans Tezleri

1. Menâl Rızık el-Mütevellî, *Türkçe ve Arapçada Yüklem Cümlesi (Tarık Buğra ve Yahyâ Hakkı'nın Eserleri Üzerinde Karşılaştırmalı Bir İnceleme)*.
2. İmâdüddîn Abdurrahmân, *Necâtî Bey Dîvânı ve Dil Husûsiyetleri*.
3. Ahmed Murâd, *Bir Münekkit Olarak Mehmet Kaplan*.
4. Emine Abdülazîz, *Necip Mahfûz ve Orhan Pamuk'un Edebî Kişilikleri ("Kahire Üçlemesi" ile "Cevedet Bey ve Oğulları" Eserleri Örneğinde)*.
5. Velid Abdülfettâh, *Türkçe Fiil Çekimleri (Aziz Nesin'in "Toros Canavarı" Öyküsü Örneğinde)*.
6. Muhammed Yahyâ, *Türkçede Ses Benzeşmesi (Peyami Safa'nın "Şimşek" Romanı Örneğinde)*.

7. Hibe Kenavî, Oğuz Atay'ın "Tutunamayanlar" Adlı Romanında Sosyal Hayat.
8. Hibe Salâh, Haldun Taner'in Tiyatro Eserleri.

Doktora Tezleri

1. Menâl Rızk el-Mütevellî, *Türkçede Fiil Yapısı* (Reşat Nuri Güntekin'in "Actmak" ve "Kavak Yelleri" Romanları Örneğinde Uygulamalı Bir İnceleme).
2. İmâdüddîn Abdurrahmân, *Türkçe ve Arapçada Edatlar* (Rahmi Er'in Türkçeye Tercüme Ettiği Necip Mahfûz'un "Hırsız ve Köpekler"i Eseri Örneğinde Karşılaştırmalı Bir İnceleme).
3. Ahmed Murâd, *Nâzım Hikmet'in Şiirleri*.
4. Emine Abdülazîz, *Türk ve Arap Edebiyatlarında Kadın* (Selvâ Bekr ve İnci Aral'ın Eserleri Örneğinde).

Anabilim Dalı Öğretim Elemanları Tarafından Yapılan Diğer Çalışmalar

1. Prof. Dr. Abdülmunsif Mecdî Bekr, *Türk Dilinin Doğuşu ve Gelişmesi*.
2. -----, *Arap Alfabesinden Latin Alfabesine Türk Dili*.
3. -----, *Türkçede Ses Benzeşmesi*.
4. -----, *Türkçede Sıfatlar*.
5. -----, *Türkçede Zarflar*.
6. -----, *Mısır Kültürü ve Türk Diliyle İlişkisi*.
7. -----, *Türk Diline Arapça ve Farsçadan Geçmiş Kelimelerde Ses Değişmesi*.

3. Ezher Üniversitesi Diller ve Tercüme Fakültesi Türk Dili Bölümü

Anabilim Dalı'nda Görev Yapan Öğretim Elemanları: Prof. Dr. Mekrem Abdülfettâh Abdülhâlık (Emekli), Prof. Dr. İdrîs Nasr Mahcûb (Emekli), Prof. Dr. Fethî Abdülmü'tî en-Neklâvî (Emekli), Prof. Dr. Abdullâh el-Azeb, Doç. Dr. Fuâd Ahmed es-Seyyid Kâmil, Doç. Dr. Ahmed Muhammed el-Hevârî, Doç. Dr. Cemâl es-Seyyid Ahmed, Doç. Dr. İbrahim Muhammed es-Sanâfirî, Dr. Hazem Saîd Muhammed Muhammed, Dr. Muhammed İzzet el-Gâzî, Dr. Cemâl Fârûk Hâşim, Dr. Bilâl Sâbir Muhammed Abdülmaksûd, Ar. Gör. Abdurrâzık Ahmed, Ar. Gör. Sâmi Enver Reşâd Ahmed.

Yüksek Lisans Tezleri

1. Abbâs Ahmed, *Dede Korkut Hikâyeleri*, (İnceleme-Tercüme).
2. Abdullâh Ahmed İbrahim, *Türk Edebiyatında Yûsuf ve Züleyhâ Kıssası*.
3. Abdullâh Muhammed, *Necip Fazıl Kısakürek'in "Hikâyelerim" Adlı Eseri* (İnceleme-Tercüme).
4. Abdurrâzık Ahmed Muhammed, *Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun "Çağlayanlar" ve "Gönül Hanım" Eserlerinde Milliyetçilik Düşüncesi* (İnceleme-Tercüme).
5. Ali Tevfik Atıyye er-Rufâî, *Hâlîde Edip'te Milliyetçilik*.
6. Cemâl Fârûk Hâşim, *Hüseyin Rahmi Gürpınar (1864-1944)'ın "Aşk Batağı" ve "Tesadüf" Romanlarında Sosyal Tema*.
7. Es-Seyyid Muhammed Tevfik İbrahim, *Mehmet Rauf ve Tiyatro Eserleri* (İnceleme-Tercüme).
8. Hazem Saîd Muhammed Muhammed, *Gelibolulu Mustafa Âlî (1541-1600)'nin "Mevâidü'n-Nefâis fi-Kavâidi'l-Mecâlis" Adlı Eserinin Arapça Tercümesi ve Metin Tahlili*.
9. Mecdî Haseneyn İsmail Hasan el-Hakkî, *Âşık Paşa Dîvânı* (İnceleme-Tahlil).
10. Muhammed İzzet el-Gâzî, *Tanzimat Dönemi Türk Tiyatrosu ve Nâmık Kemâl'in "Gülnehâl"i* (İnceleme-Tercüme).
11. Muhammed Lutfî İbrahim, *Nâbi-zâde Nâzım ve "Karabibik" ile "Seyyie-i Tesâmüh" Romanları* (İnceleme-Tercüme).
12. Mustafa Muhammed Şevkî Mustafa, *Mehmed Hürşid Paşa'nın "Seyahat-nâme-i Hudûd"u* (İnceleme-Arapçaya Tercüme).
13. Sâmi Enver Reşâd Ahmed, *Ahmet İhsan Tokgöz'ün "Avrupa'da Ne Gördüm?" Adlı Seyahat-nâmesi* (İnceleme-Tercüme).
14. Üsâme Muhammed Abdurrahîm, *Müstakîm-zâde Süleymân Sa'deddîn Efendi'nin "Devhatü'l-Meşâyih"i* (İnceleme-Tercüme).
15. Yâsir Ahmed Muhammed Mustafa, *Modern Türk Edebiyatında Çocuk (1960-1990)*.
16. Bilâl Sâbir Muhammed Abdülmaksûd, *İsmail Ankaravî'nin İbnü'l-Fârız'ın Kasîde-i Hamriyye'si Üzerine Yaptığı Şerh*.

Doktora Tezleri

1. Abdullâh Ahmed İbrahim, *Servet-i Fünûn ve Dîvân Ekolünde Modern Yöne-*

limler.

2. Ahmed Muhammed Muhammed Sâlim, *Refik Hâlid'in Romanlarında Siyâsî ve İctimâî Hayat*.
3. Cemâl Fârûk Hâşim, *Hâlid Ziyâ Uşaklıgil'in Romancılığı ve "Mai ve Siyah" Romanı (İnceleme-Tercüme)*.
4. Hazem Saîd Muhammed Muhammed, *Mustafa Nûrî Paşa'nın "Netâicü'l-Vukûât" Adlı Eseri (İnceleme-Tercüme)*.
5. Nâcî Marûf, *Mustansırıyye Medresesi, Hocaları ve Medresenin Üniversiteye Dönüşümü*.
6. Zekeriya Muhammed el-Küneyyisî, *Cumhuriyet'ten İkinci Dünya Savaşı'nın Sonuna Kadar (1923-1945) Türkiye'de Hikâyecilik*.
7. İbrahim Muhammed es-Sanâfirî, *Osmanlı-Mısır İlişkileri*.
8. Cemâl es-Seyyid Ahmed, *Refik Hâlid Karay'ın "Memleket Hikâyeleri" ile "Gurbet Hikâyeleri"ndeki Cümle Yapısı Üzerine Bir İnceleme*.
9. Muhammed İzzet el-Gâzî, *Harezmi ve Kıpçak Türkçesinde Birleşik Fiiller*.
10. Bilâl Sâbir Muhammed Abdülmaksûd, *Leylâ ile Mecnûn Mesnevîsinin Arap, Fars ve Türk Edebiyatında Ele Alınış Biçimi ve Larendeli Hamdî'nin Eseri*.

Anabilim Dalı Öğretim Elemanları Tarafından Yapılan Diğer Çalışmalar

1. Prof. Dr. Abdullâh el-Azeb, M. Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, (Tercüme), (I-II), el-Meclisü'l-A'la's-Sakâfi, 2003.*
2. -----, Abdülbâkî Gölpınarlı, *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik, (Tercüme), el-Meclisü'l-A'la's-Sakâfi, 2003.*
3. -----, M. Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatı Tarihi, (Tercüme).*
4. -----, Süleyman Kocabaş, *Sultan II. Abdülhamit: Şahsiyeti ve Politikası, (Tercüme).*
5. -----, Ferit Devellioğlu, *Türk Argosu, (Tercüme).*
6. -----, Ahmet Haşim ve Frankfort Seyahatnâmesi, *(İnceleme-Tercüme).*
7. -----, *Türk Kültüründeki Seyahatnâme Edebiyatından Seçmeler.*
8. -----, İbrahim Mâzinî ve Ahmet Hamdi Tanpınar'da Şiir, *(Mukâyeseli Bir İnceleme).*
9. -----, Ali Püsküllüoğlu, *Türkçedeki Yabancı Sözcükler Sözlüğü, (Tercüme).*
10. Doç. Dr. Fuâd Ahmed es-Seyyid Kâmil, *Türk Dilinde Ses ve Şekil Düzeni.*

11. -----, *Refik Hâlid Karay'ın "Yatık Emine"si, (İnceleme-Tercüme).*
12. -----, *Sadri Ertem'in Küçük Hikâyeleri.*
13. Doç. Dr. Ahmed Muhammed el-Hevârî, *Osmanlı Devleti'nde Hanefî Fıkhının Yansımaları.*
14. -----, *Sultan Abdülaziz'in Mısır Seyâhâti (Türk Kaynakları Işığında).*
15. -----, *Azerbaycan Türkleri ve Rus İhtilâli.*
16. -----, *Türk Şâir Hüseyin Siret (İnceleme-Seçilen Şiirlerden Tercüme).*
17. Doç. Dr. Cemâl es-Seyyid Ahmed, *Fîl Kökleri.*
18. -----, *Türkçede Zarflar (Arapça-Türkçe Karşılaştırmalı).*
19. -----, *Türkçede Zamirler (Arapça-Türkçe Karşılaştırmalı).*
20. -----, *Türkçede İmlâ İşaretleri (Arapça-Türkçe Karşılaştırmalı).*
21. Dr. Hazem Saîd Muhammed Muhammed, *Osmanlı Devleti Döneminde Katar*, Beyrut, 2007.
22. -----, *Osmanlı Arşivinde Kerbelâ Sancağı (1840- 1876)*, Beyrut 2008.

4. Ezher Üniversitesi Beşerî Bilimler Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü¹⁵

Anabilim Dalı'nda Görev Yapan Öğretim Elemanları: Prof. Dr. Abdülaziz Muhammed Avadallâh, Doç. Dr. İmân Muhammed Ahmed İsâ, Ar. Gör. Sabâh Ali Abdüşşâfi, Ar. Gör. Henâ Ali Abdüşşâfi, Ar. Gör. Şeymâ en-Nâsır, Ar. Gör. Emânî Abdülmun'im Muhammed Hasan.

Yüksek Lisans Tezleri

1. Sabâh Ali Abdüşşâfi, *Ahmet Uğur'un "Yavuz Sultan Selim" Adlı Eseri (Tercüme-İnceleme).*
2. Henâ Ali Abdüşşâfi, *Ahmed Refik'in "Onuncu Asr-ı Hicrîde İstanbul Hayatı" Adlı Eseri, (Tercüme-İnceleme).*
3. Şeymâ en-Nâsır, *Yavuz Bahadıröğlü'nün "Malazgirt'te Bir Cuma Sabahı" Adlı Eseri (Tercüme-İnceleme).*
4. Emânî Abdülmun'im Muhammed Hasan, *Sâmiha Ayverdi'nin "Yaşayan*

---

15 Beşerî Bilimler Fakültesi, Ezher Üniversitesi'nin sadece kızların öğrenim gördüğü fakültelelerinden birisidir.

Ölü" Adlı Eseri, (Tercüme-İnceleme).

Anabilim Dalı Öğretim Elemanları Tarafından Yapılan Diğer Çalışmalar

1. Prof. Dr. Abdülaziz Muhammed Avadallâh, *Türk Dil İnkılâbı*, Kahire 1990.
2. -----, *Arapça ve Türkçe (Mukâyeseli Bir İnceleme)*, Kahire 1991.
3. -----, *Türk Tarihi*, Kahire 1994.
4. -----, *Arapça-Türkçe Edebî Metinlerin Tercüme Teknikleri*, Kahire 1996.
5. -----, *Mısır Millî Kütüphanâ'sında Bulunan El Yazması Türkçe Tarih Kitapları Üzerine Bir İnceleme*, Kahire 1996.
6. -----, *Bedüzzamân Saîd-i Nûrsî, Çağı, Hayatı ve Eserleri*, Kahire 1998.
7. -----, *Türkçe Kırk Hadis Tercümeleri*, Kahire 1998.
8. -----, *Türk Dili ve Edebiyatı Üzerinde Fransız Tesiri*, Kahire 1999.
9. -----, *Mutasavvıfların Gözüyle Türk Dîvân Şiirinde Tabîat Unsurları*, Kahire, 2001.
10. -----, *Geçmişte ve Günümüzde Türkmenler*, Kahire, 2001.
11. -----, *Modern Türkiye'de Partiler*, Kahire, 2002.
12. -----, *Adalet ve Kalkınma Partisi*, Kahire, 2003.
13. -----, *Ahmed Şevkî ve Tevfik Fikret'in Sultan Abdülhamid'e Yapılan Suikast Girişimi Üzerine Yazdıkları İki Şiir*, Kahire, 2004.
14. -----, *Türk Şiirinde Filistin*, Kahire, 2005.
15. -----, *Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri*, Kahire, 2009.
16. -----, *Yavuz Bahadıroğlu, Buhara Yanıyor*, (Tercüme), Kahire, 2009.

5. Kahire Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İslâmî Diller Bölümü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Anabilim Dalı'nda Görev Yapan Öğretim Elemanları: Prof. Dr. Zeyneb Sa'd Zağlûl Ebû Sinneh, Dr. Şevkî Hasan Ahmed, Dr. Sâmiye Muhammed Celâl, Dr. Hind el-Attâfî, Dr. Velîd Seyyid Haseneyn Muhammed, Ar. Gör. Mahmûd Ahmed Merzûk, Ar. Gör. Mahmûd İbrahim İbrahim Bekr.

Yüksek Lisans Tezleri

1. Hind el-Attâfî, *Muhibbî Dîvânı (İnceleme-Metin)*.

2. Velîd Seyyid Haseneyn Muhammed, *Hamdullâh Hamdî'nin "Yûsuf u Züleyhâ" sı.*
3. Mahmûd Ahmed Merzûk, *Orhan Veli Kanık (1914-1950) ve Şiirleri.*
4. Mahmûd İbrahim İbrahim Bekr, *Süleymân Nesîb (1866-1917), Hayatı ve Şiirleri.*

Doktora Tezleri

1. Sâmiye Muhammed Celâl, *XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Türk Seyyahların Eserlerinde Mısır.*
2. Hind el-Attâfi, *Çağdaş Türk Tiyatrosunda Kadın (1960-1970).*
3. Velîd Seyyid Haseneyn Muhammed, *Eyüp Sabri Paşa'nın "Mir'ât-ı Mekke" Adlı Eseri.*

Anabilim Dalı Öğretim Elemanları Tarafından Yapılan Diğer Çalışmalar

1. Prof. Dr. Zeyneb Sa'd Zağlûl Ebû Sinneh, *Şâir Osmanlı Padişahları, Mektebetu Zehrâi'ş-Şark, Kahire, 2005.*
2. -----, *Osmanlı Kadın Şâirleri*, ed-Dâru's-Sakâfiyye, Kahire, 2005.
3. -----, *Modern Türk Tiyatrosu.*
4. -----, *Modern Türkiye'de Kadının Özgürleşme Süreci.*
5. -----, *Modern ve Çağdaş Türk Edebiyatının Dönemleri*, ed-Dâru's-Sakâfiyye, Kahire, 2006.
6. -----, *Geçmişin Gölgesinde Günümüz Müslüman Türkiye'si*, ed-Dâru's-Sakâfiyye, Kahire, 2006.
7. -----, *Modern Türkiye'nin Kadın Şâirleri*, Kahire, 2007.
8. -----, *Orta Asya'nın Kalbi: Özbekistan*, Dârü'l-Hidâye, Kahire, 2008.
9. Dr. Şevkî Hasan Ahmed, *Osmanlı Türkçesi Grameri*, Külliyyetü'l-Âdâb, Câmîyatü'l-Kâhire, Kahire, 2000.
10. Dr. Sâmiye Muhammed Celâl, *Cenap Şahâbeddin'in "Hac Yolunda" Adlı Eserinin Arapçaya Tercümesi.*
11. -----, *Hâlid Ziyâeddîn'in "Musavver Mısır Hatıratı" Adlı Eserinin Arapçaya Tercümesi.*

6. Munîfiyye Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri Bölümü Fars Dili Anabilim Dalı

İlgili bölümde henüz Türk Dili Anabilim Dalı açılmadığından, yüksek lisans ve doktora çalışmalarını Ayn Şems Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda tamamlayan Dr. Muhammed Muhammed Şelebi, akademik faaliyetlerini Fars Dili Anabilim Dalı çatısı altında sürdürmektedir.

MANSÛRA ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ DOĞU DİLLERİ BÖLÜMÜ TÜRK DİLİ ANABİLİM DALI

Anabilim Dalı'nda Görev Yapan Öğretim Elemanları: Doç. Dr. Ahmed Hârûn Muhammed, Dr. Rîm Muhammed Zekî, Ar. Gör. Muhammed Kemâl Seyyid Ahmed.

Yüksek Lisans Tezleri

1. Ahmed Hârûn Muhammed, *Şâir Sünbül-zâde Vehbî, Hayatı ve Eserleri*.
2. Muhammed Kemâl Seyyid Ahmed, *Tuncer Cücenoglu'nun "Öğretmen, Kadıncıklar, Çığ" Tiyatrolarının Tercüme ve Bunlar Üzerine Bir İnceleme*.

Doktora Tezleri

1. Ahmed Hârûn Muhammed, *İsmet Özel'in Edebî Eserlerinde Türk Kimlik Bunalımı*.
2. Rîm Muhammed Zekî, *XVIII. Asırda Türk Şiirinde Didaktizm*.

Anabilim Dalı Öğretim Elemanları Tarafından Yapılan Diğer Çalışmalar

1. Doç. Dr. Ahmed Hârûn Muhammed, *Tarihî Osmanlı Belgelerinin Tercümesi*.
2. -----, *Türk Düşünce Yapısında Cihad Kavramının Gelişimi*.
3. -----, *Bernard Lewis'in Tarihi'ne Kaynaklık Yapması Açısından Osmanlı Belgeleri*.

7. Hilvan Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri Bölümü Türk Dili Anabilim Dalı

Anabilim Dalı'nda Görev Yapan Öğretim Elemanları: Doç. Dr. Seniyye Muhammed Mustafa, Dr. Cemâl Abdülganî Saîd, Dr. Sunya Muhammed Saîd, Dr. Nâsır Abdurrahîm Hüseyin, Dr. Rihâb Safsâfi, Dr. Tâhir Muhammed.

Yüksek Lisans Tezleri

1. Nâsır Abdurrahîm Hüseyin, *İbrahim Peçevî Tarihi*.
2. Tâhir Muhammed, *Muhammed ve Kâf Sûrelerinin -Hey'et-i İlmiye ve Medîne-i Münevvere Mushaflarından- Türkçeye Tercümeleri*.

Doktora Tezleri

1. Rihâb Safsâfi, *Nazım Hikmet'in Tiyatroları*.
2. Tâhir Muhammed, *Kur'ân-ı Kerîm Sûrelerinin Türkçeye Tercüme Edilişinde Karşılaşılan Problemler*.

Anabilim Dalı Öğretim Elemanları Tarafından Yapılan Diğer Çalışmalar

1. Doç. Dr. Seniyye Muhammed Mustafa, *Kaşgarlı Mahmut ve Dîvânı Lugâti't-Türk*.
2. -----, *Halikarnas Balıkçısı'nda "Deniz"*.
3. -----, *Türk Yazar Sâmiha Ayverdi'de İslâmî Yöneliş*.

8. Suhâc Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Anabilim Dalı'nda Görev Yapan Öğretim Elemanları: Dr. Ahmed Hanefî Abdurrahîm, Dr. Hâlid Muhammed Ebu'l-Hasan, Dr. Sabrî Tevfik Hemmâm, Dr. Hamdî Alî Abdüllatîf, Dr. Seyyid Muhammed Seyyid Mahmûd.

Yüksek Lisans Tezleri

1. Hâlid Muhammed Ebu'l-Hasan, *Dîvân Mukaddimelerinde Yer Alan Dinî Muhtevalı Şiirler (Seçilen On Dîvân Örneğinde)*.
2. Sabrî Tevfik Hemmâm, *Mustafa Miyasoğlu'nda İslâmî Düşünce*.

3. Hamdî Alî Abdüllatîf, *Ahmed-i Dâî'nin Eserlerinde Arapça ve Farsça'nın Tesiri*.

Doktora Tezleri

1. Seyyid Muhammed Seyyid Mahmûd, *Osmanlı Devleti Döneminde Mısır Eyaleti*.
2. Hâlid Muhammed Ebu'l-Hasan, *Nergisî'nin Hamsesi'nde Edebî Üslup*.
3. Sabrî Tevfik Hemmâm, *Cahit Zarifoğlu'nun Eserlerinde Fikir Çatışmaları*.
4. Hamdî Alî Abdüllatîf, *Köprülü-zâde ve Eserleri*.

Sonuç

Mısır üniversitelerinde Türk dili (ve edebiyatı) adı altında, lisans ve lisansüstü düzeydeki öğretim faaliyetleri, tespit edebildiğimiz kadarıyla aşağıdaki bölümlerde sürdürülmektedir:

Ayn Şems Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ayn Şems Üniversitesi Diller Fakültesi Türk Dili Bölümü, Ezher Üniversitesi Diller ve Tercüme Fakültesi Türk Dili Bölümü, Ezher Üniversitesi Beşerî Bilimler Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kahire Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İslâmî Diller Bölümü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Munîfiyye Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri Bölümü Fars Dili Anabilim Dalı, Mansûra Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri Bölümü Türk Dili Anabilim Dalı, Hilvan Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri Bölümü Türk Dili Anabilim Dalı, Suhâc Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı.

Mısır'da yukarıda sıralanan üniversitelerin dışında İskenderiye'de de bir Türk Dili bölümü bulunmaktadır. İskenderiye Üniversitesi'ne bağlı bu bölüm, akademik kadrosu henüz tam anlamıyla teşekkül etmediği için öğretim faaliyetlerini Kahire'deki muhtelif üniversitelerden gelen öğretim üyeleriyle¹⁶ sürdürmektedir.

16 Prof. Dr. Abdülaziz Muhammed Avadallâh, Doç. Dr. Ahmed Muhammed el-Hevârî, Doç. Dr. Fuâd Ahmed es-Seyyid Kâmil bu öğretim üyelerinden bazılarıdır. Ayrıca Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi emekli öğretim görevlilerinden Ali İhsan Okur da İskenderiye Üniversitesi'nde uzun yıllar Türk Dili ve Edebiyatı dersleri okutmuştur.

Mısır üniversitelerinde Türkoloji'ye dâir çalışma yapan merkezlerden bir başkası da Zakazik'tedir. Zakazik Üniversitesi'ne bağlı olan Asya Araştırmaları Merkezi, tez çalışmalarından çok Türkoloji'ye dâir yapılan sempozyum, çalıştay vb. ile adını duyurmaktadır.

Mısır üniversitelerinde Türkoloji adı altında bir bölüm bulunmamaktadır. Yapılan çalışmalar, Türk Dili ve Edebiyatı anabilim dalları bünyesinde yürütülmektedir. Bununla birlikte tez, makale, kitap vb. çalışmaların içeriğine bakıldığında, bunların dil ve edebiyatla sınırlı kalmadıkları görülür. Türk tarihi, folkloru, sanatı hatta siyaseti, bu bölümlerde görev yapan Mısırlı akademisyenlerin üzerinde çalıştıkları ilgi alanlarından. Ancak Ayn Şems Üniversitesi'nde, bundan sonra yapılacak çalışmaların, anabilim dalının adıyla uyum içerisinde olması, dolayısıyla hazırlanacak tezlerin dil ve edebiyatla sınırlandırılması yönünde bir karar alınmıştır.¹⁷

Ayn Şems Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, lisans programı ve yaptırdığı lisansüstü tezlerin yanı sıra, sahip olduğu akademik kadroyla, ülkedeki diğer Türk Dili Bölümleri arasında ayrıcalıklı bir konuma sahiptir. Nitekim Mısır'daki Türk dili ve edebiyatı çalışmalarında ön plana çıkan isimlerin büyük çoğunluğunun bu üniversitede görev yaptıkları görülür.

Yaptıkları çalışmalarıyla alanın önde gelen isimleri arasında Prof. Dr. Hüseyin Mucîb el-Mısırî (Sırasıyla Kahire, Ayn Şems ve Ezher Üniversitelerinde görev yapmıştır.), Prof. Dr. Abdurrâzık Muhammed Hasan Berekât (Ayn Şems Üniversitesi), Prof. Dr. Es-Safsâfî Ahmed el-Mürsî (Ayn Şems Üniversitesi), Prof. Dr. Muhammed Abdüllatîf Herîdî (Ayn Şems Üniversitesi), Prof. Dr. Mâcide Salâh Mahlûf (Ayn Şems Üniversitesi) ve Prof. Dr. Abdülaziz Muhammed Avadallâh (Ezher Üniversitesi) sayılabilir.

Çalışmaların muhtevaları göz önünde tutulduğunda, öncelikli sırayı edebiyatın aldığı görülür. Bu alanda dîvân edebiyatı ilk sırayı alırken, halk edebiyatı ve dînî-tasavvufî Türk edebiyatı üzerinde de çalışılmıştır. Dönem olarak bakıldığında ise özellikle Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi şahıs ve eserlerinin ön plana çıktığı söylenebilir. İlgi sahası sadece Türkiye ile sınırlı kalmamış; Türkiye dışındaki Türk edebiyatları da incelenmiştir. Dil, tarih, sanat ve siyaset ise edebiyatın ardından gelen ilgi alanlarıdır. Çalışmalarda dikkat çeken bir başka husus tercümelere ve karşılaştırmalı incelemelere yer verilmesidir. İslâmiyet sonrasına olan ilgi yoğun olmakla birlikte, Türklerin İslâm dînini kabul

17 Bölümün aldığı bu karardan bizi haberdar eden Ayn Şems Üniversitesi öğretim üyelerinden Yrd. Doç. Dr. Tânk Abdülcelîl'e teşekkür ederim.

etmelerinden önceki dil, din, kültür ve medeniyetleri de araştırma konuları içerisinde yer almıştır.

Kaynakça

- Akkuş, Mehmet, "Kahire'deki Osmanlı Dönemi Eserlerinde Türkçe Manzum Kitâbeler", *Vakıflar Dergisi*, Ankara 1991, sayı: XXXII, ss. 383-419.
- , "Prof. Dr. Hüseyin Mucîb Mısırî ve Vesîletü'n-Necât'ın Arapça Tercümesi", *Süleyman Çelebi ve Mevlid (Yazılışı, Yayılışı ve Etkileri)*, Osmangazi Belediyesi Yayınları, Bursa 2007, ss. 396-405.
- Bedîa Muhammed Abdül'âl, *Dîvânü's-Şâiri't-Türki el-Ustûre Yunus Emre*, ed-Dâru's-Sakâfiyye li'n-Neşr, Kahire 2008.
- Dirâsât fi'l-Edeb ve't-Târîhi't-Türkiyyi'l-Mısırî (Mısır-Türk Tarihi ile Edebiyatı Üzerine İnceleme ve Araştırmalar Semineri)*, Dârü'l-Fikri'l-Arabî, Kahire 1989.
- Ebu'l-Fütûh Rıdvân, *Târîhu Matbaat Bulak*, el-Matbaatü'l-Emîriyye, Kahire 1953.
- Ersoy, Mehmed Akif, *Safahat*, haz.: M. Ertuğrul Düzdağ, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2009.
- İhsanoğlu, Ekmeleddin, *Mısır'da Türkler ve Kültürel Mirasları*, IRCICA, İstanbul 2006.
- Muhammed Ebü'l-Amayim, *Âsâru'l-Kâhireti'l-İslâmiyye fi'l-Asri'l-Osmânî*, edit.: E. İhsanoğlu, IRCICA, İstanbul 2003.
- Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Katalogu*, The General Egyptian Book Organization, (I-V), Kahire 1987-1997.
- Nebile İshâk Muhammed İbrâhîm, *el-İtticâhu'l-İslâmî fi-edebi'd-Doktor Huseyn Mucîb el-Mısırî, Câmiatü'd-Dirâsâti'l-Ulyâ*, Karaçi 1423/2002.
- Özbek, Süleyman, "Kahire Üniversitesi Edebiyat ve Dâr el-Ulûm Fakültelerinde Türkoloji Sahasında Yapılmış Master-Doktora Tezleri", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, Ankara 1991, c. XV, sayı: 26, ss. 359-380.
- Parlatır, İsmail, "Kahire, Ayn Şems Üniversitesinde Türkoloji Çalışmaları", *Türk Dili*, Temmuz 2002, c. LXXXIV, sayı: 607, ss. 296-299.
- Ürün, Ahmet Kâzım, "Hüseyin Mucîb el-Mısırî ve Türk Edebiyatına Katkısı", *Yedi İklim*, İstanbul, Mart 1993, sayı: 37.